

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 1 (1897)

Artikel: Reflexiuns sur il cant de baselgia
Autor: Stoffel, Alfons
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881817>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 02.04.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Reflexiuns sur il cant de baselgia

dad

ALFONS STOFFEL.

I. Reflexiun dogmatica.

In' instituziun, la quala auda aschi intimamein tier il survetsch divin, e spezialmein tier la s. messa sco il cant, ei de considerar sco in' aveina della veta catolica. Consequentamein meretta il sura tèma l'attenziun ed igl interess de scadin catolic, il qual presenta capavels de cooperar activamein tier il survetsch divin. Senza tema de vegnir enviaus anavos spluntel jeu vid la porta de scadina casa catolica en nossa tiara romontscha, pertgei jeu portel ad ella sco salid il plaid dil psalmist:

„Segner, jeu carezel la splendur de tia casa
ed il liug della habitaziun de tia gloria.“

Il cant ecclesiastic auda tier la disciplina della baselgia q. e. tier l'ordinaziun e la fuorma dil survetsch divin, sco quel vegn fixaus e regulaus entras las leschas della suprema auctoritat ecclesiastica. La liturgia en general e las ceremonias en spezial ein pia buca dadas dall' universala lescha divina, e perquei san ellas semidar e sesviluppar el dequors dils tschentàners. S'entelli, che la liturgia ei mai stada e sa mai star en contradicziun cun in dogma, q. e. cun ina verdat della cardientscha nunvariabla. Sche nus sepostein sin il grep, sin il qual Christus ha tschentau sia s. baselgia,

sche savein nus cun perschasiun catolica e cun ferma fidonza mirar ora sin la mar della historia, la quala porscha a nus differentes aspects e midadas concernent era la disciplina della baselgia.

Il grep, sin il qual nus basein nossa inquisiziun sur il cant liturgic, ei il dogma dell **catolicitat** ed **unitat** della baselgia de Christus. Scadin lectur confessa mintga di „Jeu creiel en ina s. baselgia catolica“. El capescha pia il senn della doctrina: La baselgia ei catolica q. e. universal; la baselgia ei **ina** ella medema doctrina, — ina els medems s. sacraments — ina el medem sacrifici, — ina el medem cau J. Chr.

Ei sa pia mo esser mia intenziun de trer ord la dada doctrina las necessarias consequenzas per il cant ecclesiastic.

L'experienza de mintga di muossa, nua igl inimitg de scadina emprova tier la fundamentala reorganisaziun dil cant eccl. stat. Questa impurtonta domonda vitala dil survetsch divin vegn buca tschentada sin in fundament veramein catolic q. e. universal. Ils cantadurs enconuschan buca lur vera clomada sco survients della gronda baselgia, la quala ei mo **in** tgierp mistic cun il cau nunveseivel J. Chr. La vera harmonia ed unitat, sco ella unescha tons milliuns ded olmas vercartentas, dovess penetrar ils cantadurs cun quei spert, il qual di a scadin cantadur: Ti eis il representant della baselgia senza tier ils ss. misteris sin igl altar digl Altissim. Bein savens seregordel jeu dil vegl plaid d'in scolar de s. Bernard: „Scadin conta suenter siu plascher, l'in memia pauc, l'auter memia bia“. En verdat! risguards e plaschers personals diregian las prestaziuns, e buca il grond ideal concept digl uffeci d'in cantadur de baselgia. L'in u l'auter de nos lecturs crei forsa,

che nus considereien las caussas cun ina critica memia pessimistica. Denton — „crede experto Ruperto“ — il maletg della realtà verdat serepresenta gest en questas colurs a scadin nunpartischont, il qual observa la constituziun dellas societats de cant, il traficar e disquorer tier las emprovas e las prestaziuns el s. tempel de Diu.

A tuts quels ils quals dedicheschan aschi promptamein lur talents e forzas al cant ecclesiastic, vulesse jeu metter a cor il principi: Inflammèi ils cantadurs cullas grondas ideas, allas qualas igl entir maiestus cult de nossa s. baselgia survescha. Supplica, engraziament, laud de Diu e devoziun dil pievel — quels ein ils motivs dogmatics dil survetsch divin è consequentamein era dil cant sco part integrala de quel. L'unitat della baselgia catolica domonda persesez la **conformitat** dil survetsch divin, spezialmein tier la s. messa, pertgei J. Chr. ha erigiu mo **in** altar, dal qual tuts vercartents prendan part en mistica uniu. „Pertgei **in** tgierp essen nus biars, nus tuts, ils quals prendein part ded in paun“ (1. Cor. 10, 17). Questa conformitat ei pussevla mo sut la condiziun, ch'il pievel aschi bein sco ils cantadurs vegnien entras ils pasturs dellas olmas elevai sur il horizonz dell' idea, che l'auctoritat dil dirigent seigi competente de decider las domondas concernent il cant liturgic. La pleiv ed il cor han de considerar il dirigent sco survient della baselgia, il qual ei suttamess allas leschas de quella.

Ord l'antecedenta inquisiziun savein nus trer la conclusiun, en la quala schai atgnamein l'intenziun de questas lingias. Igl ei ina absolutamein faulsa e nuncat. idea, sch' ins crei, che l'organisaziun dil cant de baselgia bagi de s'accomodar als meinis e plaschers populars. Igl altar digl Altissim stat sur il niveau della

veta de mintga di. La baselgia ha mai schau e vegn mai schar liber il dretg de fixar ed ordinar exactamein la fuorma dil cant ecclesiastic. Sco il pli custeivel scazi survigilescha ella cun egl aviert siu cant divin. Las domondas, las qualas vegnan da temps en temps ventilladas, van buca avon il tribunal dils artists (musichers, componists), mobein avon l'auctoritat ecclesiastica tier ina definitiva decisiun. Dal papa Sixtus V (1585 fin 1590) enneu exista a Ruma ina Congregaziun de cardinals (C. S. Rituum). Il dover de quella ei de survegliar tuttas leschas dil survetsch divin, sco era de decider pendentas contrarietats per mantener conformitat egl entir mund catolic.

Jeu creiel de schon haver dau risposta sin la quotidiana obiezioni: „Nus havein buca las forzas tier il cant, igl ei buca pusseivel de menar atras tut suenter regla.“ Concedo, jeu dundel tier quei; mo silmeins aschi lunsch sco pusseivel dovess ins vegnir suenter allas prescripziuns della baselgia. Cheu stat igl inimitg, encunter il qual nus havein en emprema lingua de prender si il combat. L'uniun de tuts christifideivels e de scadina baselgia parochiala cun la gronda baselgia universala domonda quest' obediencia da nus tuts.

Sche Dieus vul ed ils carstgauns gidan leutier, vulein nus successivamein delucidar las prescripziuns della baselgia cun raschuneivel risguard sin las dadas relazioni de nossa tiara. Soli Deo honor!

II. Arguments historics.*)

En logica consequenza della „reflexiun dogmatica“ secreiel jeu obligaus, ded era dar mussaments ord la historia dil cant de baselgia. „Quid est veritas? — Tgei ei verdat?“ Verdat ei il contegn della s. scartira; verdat ei tut quei, che corrispunda al dictat dil saun entelletg human; verdat ei quei, che la divina providientscha ha scret en il grond cudisch della historia cun ina nundeleivla scartira. Tier la historia vulein nus spezialme in ir a scola cun la sincera intenziun d'emprender, co la baselgia ha adina cantau e luvrau sin via legislativa per siu cant divin. Il scepticismus, q. e. il spert de dubitar e criticar vulein nus bandischar e prender ils factums sco ils cudischs dils tschentanners vargai quels relateschan. Visavi la competente critica selubeschel jeu en emprema lingia la suondonta remarca: Igl ei buca mia intenziun de scriver ina historia sur igl art (Kunstgeschichte) dil cant per sesez. Questa lavur ei destinada per il pievel, e perquei ha ella mo de mussar, co la baselgia hagi adina mess gronda peisa sin il cant liturgic.

A. Ils emprems temps (circa 300 onns).

Cun il cant dils aughels ei il fundatur e cau della baselgia J. Chr. intrans en quest mund. Cantont: „Hosanna Filio David“ han ils habitonts de Jerusalem accompognau il Messias tras las vias de lur marcau. Christus sez ha serrau giu la s. davosa tscheina cun in cant de laud tenor perdetga de s. Marcus: „Et hymno dicto exierunt in montem olivarum“ — „suenter il himni

*) Vide: 1. „Der katholische Kirchengesang“ von Dr. Selbst.
2. „Lehrbuch des greg. Chorales“ von K. Kirnberger.

ein els î ora egl jert dellas olivas.“ — La historia dil cant da quellas uras enneu entochen oz ei in ver e fideivel maletg della veta catolica en sias differentas manifestaziuns e sviluppaziuns. Las periodas della viva cardientscha e dil ver spert apostolic fuvan adina la flur dil cant ecclesiastic, ferton che la decadenza de quel en plaid e fuorma melodica vegneva neutier cun ils temps trests e difficultus della s. baselgia. La flur sco era la decadenza dil cant han lur origin en la natura dell' olma humana sezza. Il cant en general ei il lungatg dell' olma. Il patratg daventa plaid, ed il plaid en sia sublima e solemna fuorma ei il cant, il qual levanta ils medems — sentiments era tier autras olmas. Il cant ecclesiastic ei veramein la pli biala e pli perfetga oraziun. Oraziuns el ver senn dil plaid, q. e. in plidar dell' olma cun Diu, fuvan las melodias dils psalms e dellas canzuns els emprems 3 tschentanners. Tenor perdetga de Tertullian († circa 240), s. Augustin e s. Isidor fuva il cant mo in plaun, maiestus recitar dil s. text. Quei fuva il s. temps della cardientscha e veta apostolica. Mo la baselgia haveva aunc negins cantadurs e scolas de cant. Igl entir pievel alzava sia vusch tier il communabel laud dil Segner, suondont l'admoniziun digl apiestel s. Paulus: „Plidei l'in cun l'auter en Psalms e himnis e canzuns spiritualas. Cantei e giubilei al Segner enten vies cor.“ (Eph. 5, 19.)

Per insinuar a tuts indifferents visavi nossa caussa la s. dignitat de questa instituziun, vi jeu cheu allegar il resolut combat dils s. paders e docturs della baselgia encunter ils heretics. Quels apostels della menzegna han cun lur falsa doctrina schon els emprems tschentanners e suenter adina attaccau il cant ecclesiastic.

Ils psalms ed autras canzuns spiritualas han entras lur contegn dogmatic condemnau las faulsas doctrinas, e perquei han ils heretics sesprovau de falsificar u de bandischar il cant ord la baselgia. Consequentamein han era las auctoritats ecclesiasticas stoviu defender quellas custeivlas pèdras cun plaid e scartira. Aschia per exempel ei schon Paul de Samosata (270) vegnius condemnaus buca mo pervia de sia faulsa doctrina, mo bein era pervia de sias stentas de menar en novas canzuns enstagl dils psalms e himnis della pli veglia tradiziun. Semigliontas interpresas hereticas savess ins dumbrar si ord scadin tschentaner. Ils pli gronds defensurs della cardientscha evangelica (s. Basilius, Ambrosius, Athanasius, Augustinus) han luvrau encunter a talas gagliardas renovaziuns. Il cant de baselgia udeva aschi intimamein tier il survetsch divin, tier l'entira veta religiosa, ge, tier il contegn della doctrina catolica, — che scadina profanaziun fuva ina frida enten il cor dils sura numnai umens. In' arma pussenta per la defensiun dogmatica stoveva esser la frequenta ed activa partecipaziun dils fideivels vid il cant de baselgia. Remarcabel era per nus!

Schon els emprems decenis dil IV. tschentaner ha ina nova perioda entschiet cheutras, che papa Silvester (314—335) ha fundau a Ruma ina scola per cantadurs (330). Cheutras han scolai cantadurs successiva-
mein priu il cant liturgic ord maun dil pievel. Duront plirs tschentaners surprendevan mo spirituals igl uffeci de cantadurs. Da cheu naven seconcentrescha l'entira historia dil coral en la persuna de dus umens. **S. Ambrosi**, uestg de Milaun († 397), ed il papa **Gregori il Grond** (590—604) ein ils prencis dil coral.

B. S. Ambrosi.

Igl emprem grondissim meret de s. Ambrosi ei, ch' el ha menau en ord igl orient „il cant alternont“ — Wechselgesänge — en la baselgia de Milaun. Cheutras ha el dau agl entir occident in effectiv impuls tier ina sviluppaziun dellas solemnitats liturgicas. S. Ambrosi ha sez perfeczionau artisticamein il coral entras novas melodias, ed aschia baghegiu si il „**coral ambrosian**“. Perquei ch' in s. uestg survegilava e cultivava il cant, ei quel arrivaus sin il pli ault scalem de perfetgadat. Quei s. spert, il qual plidava ord il cant ufficial de Milaun, ha muentau l'olma de s. Augustin tier larmas. Siu giavisch fuva, che quest cant vegni conservaus e cultivaus en tuttas baselgias, sinaquei che las s. melodias „aulzien ils fleivels tier l'enconuschientscha della verdat“. — En verdat! Ei fuva sco sche ina misteriusa steila stess sur la baselgia de Milaun, e termettess ora sia vivificonta glisch sin las autras baselgias dil mund catolic.

Cun raschun considerein nus la baselgia de s. Ambrosi sco mumma. Ina de sias empremas figlias fuva la baselgia de Tours en Frontscha, pertgei entras las bregias e seriusas leschas digl uestg Gregori de Tours ei il coral „ambrosian“ ius vi sin ils sanctuaris della Frontscha.

Plaun e successivamein sco il misterius flum dil cant ambrosian s'alontanava da sia fontauna originala, vegneva el adina pli tuorbels. La decadenza e degeneraziun ei rutta en adina pli deplorablamein. Il principal motiv de quella direcziun tier il mal (per allegar mo in) fuvan allura sco oz il di **las subiectivas ideas dils cantadurs**. Quels havevan bandunau il ver spert ed igl intent della s. baselgia. Els vulevan „far

bi“ entras mussar lur bravura. Il laud de sesez ei adina la via della perdiziun. Denton la baselgia ha puspei mussau sia pussonza, mo questa gada ei la remedura buca ida da Milaun, anzi da Ruma ennora. Ruma, il centrum dil catolicismus, stoveva providenzialmein era daventar il centrum dil cant entras il glorius papa Gregori il Grond. Entras quest um entrein nus en la nova perioda dil „cant gregorian“.

C. Gregori il Grond, 590—604.

Sco s. Cecilia, l'elegida patruna dil cant, aschia dovess il num de Gregori il Grond prender en ina honoreivla piazza el cor dils cantadurs. La meglera veneraziun de ses grondius merets per il coral fuss l'activa premura per il coral en scadina baselgia tenor meglar saver e poder, mo nus teme in buca senza raschun, che quest cant resti aunc per liung temps in scazi satrau per biars cantadurs de nossas valladas romontschas.

Circumdaus da burasclas guerrilas, enamiez de persecuziuns personalas, surcargaus cun lavurs per il mund catolic, ha il grond papa malgrad fleivla sanadat mai schau ord egl siu intent: Fundamentala ed universala reorganisaziun dil cant de baselgia. Gregori il Grond ha rimnau las schon existentas melodias ambrosianas, purificau e scret en in cudisch cun novas vitier („Antiphonarium“). Las normas fixadas dad el ein suenter adina stadas las directives tier il concept e la taxaziun dil ver cant de baselgia. Schon da siu temps han ils pievels catolics tschaffau si en la vera glisch l'aulta dignitat de siu coral, pertgei quel saveva segloriar d'ina veneraziun sco la s. scartira senza.

Perdetga da quei dat ina legenda dil temps miez, sin la quala sefundeschan era ils maletgs de Gregori

il Grond. S. Gregori observava igl imposant effect della musica profana ed ei cheutras vegnius sil patratg, schebein la musica sequalificheschi era tier il survetsch divin ne buc. Reflectont quella caussa ina gada duront la notg pli seriusamein, compara ad el la baselgia en fuorma d'ina imposantamein ornada signura. Ella notava senza sias canzuns e melodias, e rinnava en medem temps tuts ses affons sut siu lartg e fauldus manti. Mo vid quel paradava en terlichonta scartira igl entir art musical, ils tuns, las scalas, las notas, il metrum e diversas sinfonias. La damaun, cura che Gregori vuleva scriver giu quei, ch'el haveva viu, setschenta ina columba sin sia schuviala e dictescha ad el las composiziuns, cun las qualas el ha ornau la s. baselgia. Ualti generala fuva suenter adina la cardientscha, che Gregori hagi scret siu coral sut inspiraziun dil s. Spert. Questa pietusa perschasiun, la quala il clerus ed il pievel havevan cunzun el temps miez, savein nus mus-sar si ord ils plaids dil scribent e renomau musicher Odo de Clugny (878): „S. Gregori ha surdau siu admirabel cant alla baselgia e sez instruiu ses scolars. Essent avon maun negina notizia, ch'el hagi empiru quest art dals carstgauns, ei quest' admirabla musica senza dubi ina revelaziun divina. Consequentamein selegra il coral gregorian d' in' auctoritat divina entras inspiraziun dil s. Spert, e della pli aulta auctoritat humana entras la lavur d' in s. papa.“

Gregori instrueva sez en la scola romana, ord la quala ein passai ils mussaders dil cant liturgic per igl entir mund catolic. Culs missionaris della Britania ha el era termess ils cantadurs romans, ils quals portavan siu antifonari sco ils apostels portan il cudisch digl evangeli (604). Pli tard ha il papa Vitalian ordinau

instructers de cant per la Gallia, ferton che s. Bonifazi ha fundau pliras scolas per la Germania. Da leu enno ha puspei la Helvezia retschert il cant gregorian entras la claustra de s. Gagl. — Cun raschun savein nus pia dir: Ruma ei daventada il best dil grondissim pumèr, il qual ha stendiu ora sia roma sur igl entir occident, suenter che Ambrosi haveva plantau quel cun sias meriteivlas lavurs. Sche nus vulein finalmein indicar ina differenza denter las lavurs ed intents de Gregori ed Ambrosi, sche savein nus constatar tier igl emprem in progress en l'artistica perfecziun dil cant sco tal. Ambrosi ha luvrau per il cant communabel dil pievel (pleiv), ferton che Gregori il Grond ha perfeczionau il cant dil spiritual e dil cor — il cant artificial. Entochen il dudischavel tschentaner dominava il coral gregorian en baselgia (musica plana). En il cant de baselgia sedistinguevan allura ils paders cisterciens, oravontut **S. Bernard.**

Franco de Cologne ha igl onn 1200 aviert alla musica novas vias entras l'invenziun dellas notas mensuradas (figuradas). Sin fundament de questas ha il contrapunct q. e. il cant figural seperfectzionau cun grond progress e savens priu si in trest combat encounter il vegl coral gregorian.

D. Dalla reformaziun entochen ussa.

La fin e mira de nossas „reflexiuns“ domonda buca ina historia cronologicamein completa, anzi mo enzabouts maletgs concernent il cant de baselgia. Il sura tetel embratscha puspei in grond temps, il qual porscha ils pli instructivs mussaments per la remarcabla premura della baselgia per siu cant divin. Mo era questa perioda stovein nus percuorer mo „volante calamo“ — „cun plema sgolonta“. —

Il pli meriteivel protectur dil coral ei stau 'gl imperatur Carl il Grond. El ha erigiu scolas de cant ellas claustras, e declarau il cant obligatoris era en las scolas ruralas. Ils uestgs han susteniu el, e continuau sia lavur. Mo „schon il 14. tschentaner ha entschiet a piarder la simpatia per il coral, perquei che la liturgia sco la veta ecclesiastica stevan buca pli sin in aschi ault scalem sco avon. La pli ferma frida al coral ha la musica mensurala (figurala) dau. (P. Kienle: „Choralschule, Geschichte des Chorals“.) Schegie ch'il coral ha schon avon la reformaziun pitu grondissim donn, sch'entscheiva la perioda de sia totala decadenza tonaton pér suenter 1600. Las burasclas della reformaziun e revoluziun han per gronda part destruiu las instituziuns ecclesiasticas, cunzun las menzionadas scolas de Carl il Grond, e menau neutier la decadenza dil cant ecclesiastic, la quala ha cuzzau entochen circa 1845.

„Aschi gleiti ch' il sentiment e l' entelgientscha per las tradiziuns ecclesiasticas en general se perdevan pli e pli, spezialmein cura che la nova musica ha priu surmaun, ed ils corals ein **vegni scurseni** temeraria-mein, ei era la pli gronda divergenza dal correct cant liturgic“ intrada en. (Jakob: „Die Kunst im Dienste der Kirche“ p. 387). La verdat, la quala nus havein schon sura exprimiu: „Ils trests e difficultus temps della s. baselgia ein noscheivels era per il cant“ semuossa cheu evidentamein. Consequentamein para era il patratg, ch' il ver cant ecclesiastic seigi in' aveina della veta catolica, giustificaus.

La ramur e las momentanas victorias della reformaziun han provocau la baselgia cat., e la risposta de questa fuva il concil de Trient (1545). Ils prencis della

baselgia sco successurs dils apostels han cheu opponiu alla profanaziun dil cant ecclesiastic las pli exactas normas e seriusas prescripziuns valeivlas per l' entira baselgia catolica.

„L' instrucziun el cant coral ei obligatorica en tuts seminaris clericals“. — Ultra de quei ha il concil fixau las normas legalas per il cant figural (cun pliras vuschs). „Ils uestgs duein preservar las baselgias da tutta musica d' in caracter profan e nundecent, sina-quei che la casa de Diu seigi veramein ina casa dell' oraziun“ (Sess. 22). **Oravontut duei il text vegnir cantaus completamein.** Las lavurs dil concil en questa direcziun han giu in legreivel success, denton mo per ina relativ quorta perioda, duront la quala ils papas ed uestgs han cun rigurusa consequenza exequiui las leschas tridentinas. Il cant figural cunzun ha celebrau ses grondius triumfs entras la vera religiosadat ed artistica perfecziun. El fuva completamein in' oraziun liturgica, portada avon el lungatg harmonic della musica, perquei ch' ils componists prendevan ils „motivs“ per lur composiziuns ord il coral. Ils opus de Palestrina dattan aunc oz perdetga da quei.

Dall' outra vart havein nus el 17. tschentaner in rapid progress ella musica profana. „Tier ina caussa, en la quala il sogn ed il profan vegnan en contact l' in cun l' auter sco en la musica“, eis ei buca de sesmerveglier, che la musica ecclesiastica steva en quort temps puspei sut la prepotenta influenza d' ina musica libra e mundana. Pertgei al sensual carstgaun plai la seriusadat e s. dignitat dil cant de baselgia buc. „Il coral ei unfisus ed il cant figural va memia plaun.“ En quest grau san ins veramein dir: La sala de concert stat buca lunsch dalla baselgia. „La direcziun profana

tiel cant de baselgia ei adina in' enzenna, ch' ils cors seigien schon mundans e staccai dal spert religius, schiglioc savessen els buca vertir u giavischar, che las producziuns musicalas promovien plitost il divertiment che la devoziun. Aschia eis ei d'aveintau, ch' il ver cant eccles. ha stoviu ceder ad ina musica profana. Pli baul penetrava il spert religius ils arts e las scienziass, aschia ch' il cant eccles. poteva dominar sur il cant profan. Tut quei ha semussau il pli scandalusamein encunter la fin dil davos (18.) tschentaner, nua che la falsa ateistica scienza e moralitat han snegau la veta spirituala ed il character supernatural della baselgia de Christus.“ (Dr. Selbst l. c. pag. 282.)

Per nos cantadurs e nies pievel ei la noscheivla idea, ch' il **tradizional lungatg latin** seigi in grond impediment „per l' edificaziun ed istruzziun moralà dil pievel“, la pli remarcabla appariziun ord quei temps. Jeu numnel quest' idea „la pli remarcabla“, perquei ch' ella ei la mumma de biaras canzuns tudestgas, las quallas audan tenor competentà critica sin via e buc en baselgia, ton concernent lur melodia vulgara, sco il text savens offensiv al dogma catolic. Tals affons dil mund ein in trai el sanctuari de Diu ed han occupau per ditg la piazza dellas sontgas, venerablas oraziuns liturgicas durant il divin sacrifici della s. messa, — naturalmein encunter la voluntat dellas auctoritass eccles. Sch' ins considerescha il dubius, gie irreligiuss origin digl abus cul cant tudestg ne romontsch, sche san ins strusch capir, co spirituals e dirigenti verteschen quel aunc oz il di. Aschi ditg sco quei abus ei buca eliminass era tier nus, eis ei buc enzenna d' ina meglioraziun dil cant sin basis della liturgia, malgrad tuttas bialas messas a 3 e 4 vuschs. Il combat encunter ils

differentes abus el s. liug de Diu da part dellas auctoritats eccl. haveva pauc success, aschi ditg sco il papa ed ils uestgs fuvan occupai cun la defensiun della libertat della baselgia encunter ils inimitg externs. Sco la spusa de Christus va en questa val de larmas tras il desiart della tristezia, supprimida dal maun de pussonzas hostilas, sco ella ascenda suenter in temps puspei il quolm serein de sia libertat, splendur e pussonza, aschia vegn era sia canzun, pli baul negligida, plaun e plaun puspei tier siu dretg e sia cultivaziun.

Nus havein schon sura allegau 'gl onn 1845 sco termin, cun il qual la musica eccl. ha survegniu in niev impuls tier in merveglius operar e progress. Cheu stovein nus da novamein remarcar, che 'gl entir legreivel operar en nies temps ha entschiet cul coral, il qual ei e resta la canzun della spusa de Christus. „La restauraziun dil coral ha survegniu 'gl impuls entras 'gl avat Guéranger de Solesmes (Fronsch). Suenter che quel ha en siu opus: „Institutions liturgiques“ (1840—1841) eclatantamein dilucidau la bellezza della liturgia romana, ha il studi dil coral gleiti selegrau d'ina gronda atenziun e premura“. (P. Kienle l. c. p. 127.) Independentamein dallas inquisiziuns scientificas sur il coral en Fronsch ha il medem signal era resonau en tiara tudestga. Distingui umens, spirituals e seculars, han suenter biars studis privats e bein ponderadas preparaziuns organisau quella societad, la quala vul unir tuttas forzas tier il combat encunter scadina musica meins decenta per il survetsch divin. Quella societad ei a nus tuts honorificamein enconuschenta sut il num:

„Generala societad ceciliana per tuttas tiaras della lieunga tudestga.“

La societad cecilianica ei in viv organismus perfetgamen in catol. ed ecclesiastic sur il qual ruassa veseivlamen la benedicziun de Diu. Perquei ha ella ussa 25 onns leventau las forzas musicalas era en Italia, Belgia, Hollandia, Irlandia ed America (Singenberger!). A Ruma, el centrum dil-catholicismus, operescha la nova „scola gregoriana“ per las medemas ideas. La historia della fundaziun della „soc. cec.“ muossa puspei il grond quitau dellas auctoritads eccl., e meretta perquei nosa speziala atenziun.

Il fundatur della „generalad s. c.“ ei il bein enconoschent spiritual **Dr. F. Witt** († 2. Dez. 1888). Anno 1870 fuvan ils uestgs redunai sin il concil vatican a Ruma, e cun questa solemna occasiun han els approbau las statutas della nova „societad cec.“ 32 uestgs della Germania ed Austria han presentau al papa Pius IX. ina supplica per l'approbaziun della societad a motiv dellas bialas speranzas tschentadas sin quella. Ord quei vesein nus, ch' ina reorganisaziun dil cant eccl. stovava esser fetg necessaria.

Entras Breve dils 16. Dez. 1870 ha il papa dau l'approbaziun, ed imponiu alla societad la greva ed esclusiva obligaziun, de **renovar e constituer 'gl entir cant eccl. suenter ils vers principis della baselgia.** Tgei ei pia la „musica cecilianica“? La musica cecilianica ei mo la musica veramein ecclesiastica suenter las normas tschentadas si dalla s. baselgia sezza. La soc. cec. vul mo quei, ch' il papa ed ils uestgs vulan, e nuot auter: Practica cultivaziun dil cant coral, raschuneivel diever d' ina decanta musica figurala e dell' orgla cun seriosa opposiziun encunter scadin cant meins decent ne profan!

Ina segira perdetga dell' intima uniun dils „ceci-

lians“ cun Ruma dat la constituziun della societad. La suprema survigilanza e direcziun dell' entira societad generala meina in **cardinal** en num e per commissiun dil papa. A quel ha la societad mintg' onn de dar rapport sur las fatschentas e lavurs.

En scadina diocesa ein las societads diocesanas suttapostas agl **uestg**, ed ellas pleivs appartenentas alla generala societad ei il **plevon** president della societad pariochiala! Il plevon sa esser president, sch' el fuss era buca „musicus“ — inspice exemplar!

III. En la patria.

Las speronzas, las qualas il concil vatican ed il papa han tschentau sin la „societad ceciliana“ fuvan, sco nus havein viu, bein giustificadas. Era nossa Svizzeria catolica ha part dellas grondas e perseverontas lavurs della numnada uniun. Sche nus vulein denton serestrenscher sin la historia dellas tendenzas cecilianas en nossa diocesa, sche havein nus de numnar mo **ina** uniun **cantonala**, — quella de **Turitg**. De pli niev datum (1895) ei l' uniun generala el ducat de **Lichtenstein**.

Instructiv eis ei, co ils R. R. M. M. Uestgs de St. Gagl e Basel han adina entras circularas, mandats de cureisma (St. Gagl), prescripziuns ecclesiasticas („Agenda“ Basel) preparau allas ideas cecilianas la via tiel cor de lur diocesans. Sulettamein aschia han lur uniuns diocesanas saviu sextender sin la davosa vischnaunca, sco quei ei daventau ella diocesa de St. Gagl. Tals progress ha la buna caussa dil cant liturgic fatg en nossa confinonta diocesa, ed en nies cantun

Grischun dovess ei buca esser pusseivel de levar ina semeglianta agitaziun entras uniuu dellas forzas tscheu e leu isoladas? — Sin qualas vias progressescha nies cant profan? Sin via dell' „uniun cantonala“ cun sias „secziuns districtualas.“ — Quest patratg ha Prof. Held de buna memoria exprimiu schon 'gl onn 1870. Il cussegl d' educaziun ha incumbensau Prof. Held d'intercurrir e dar giu in pareri, sin tgei moda e maniera la promoziun d' ina buna musica eclesiastica en las vischnauncas catolicas selaschi effectuar. Il menzionau pareri, daus giu sut il datum 19. Juni 1870, meretta aunc oz suenter 26 onns nossa engrazieivla renconuschientscha. Duas, sil pli treis de sias proposiziuns ein per part realisadas, ferton che tuttas autras domondas, ventiladas da Prof. Held, ein aunc buca sligadas. Schegie vengonzas d' ina premurusa ponderaziun, vul ei plitost parer, ch' ellas dormien ussa.

Tier las empremas, q. e. tier las realisadas, dumbrein nus: 1) ina teoretica e practica instrucziun el seminari de scolasts; 2) il coral el seminari clerical de St. Glezi; 3) il bi e perfetg exempel d' ina buna musica ella catedrala de Cuera. Las prestaziuns dil „Cecilien-Verein“ de Cuera ein ussa quei, che Prof. Held ha garegiau: „Eine Musterschule für angehende Lehrer und junge Geistliche.“

Alla gronda part dellas emprovas per la cultivaziun dil presciet cant liturgic, las qualas vegnan beinduras fatgas tscheu e leu manca il fundament — ei manca atgnamein l' olma. Schon Prof. Held ha riguramein accentuau questa caussa sut il tetel: **Susteniment moral e finanziel** da part dils Signurs spirituals e suprastonts. —

Las circumstanziass cheu indicadas ein enconuschen-
 -tas sufficientamein; perquei savess jeu mo quortamein
 numnar las consequenzas de quellas. Per part ein el-
 las contenidas en las differentas remarcas schon fa-
 tgas en autras parts de questa lavur (canzuns tudestgas
 resp. romontschas, text liturgic malamein scursenius e.
 a.). Cheu resta mo aunc ina **gronda domonda:**
 Ord qual motiv han societats veglias desistiu da lur
 lavur, ferton che neginas novas organizaziuns han
 remplazzau ellas? — Las empremas sco las autras se-
 meglian ina flur isolada, plantada en ina tiara nun-
 fretgeivla. Las societats de cant eccl. portan tier nus
 memia fetg il caracter personal e privat enstagl digl
 official e public. Ei exista memia pauc contact, con-
 formitat ed uniun! Mo 'gl „ideal“ senza la stimulaziun
 da part ded auters factors impurtonts sa buca mante-
 ner ils cantadurs en la necessaria perseveronza. Tut sin
 tiara ha la savur dil human! Ina pauc honorifica anec-
 dota ord 'gl onn 1895 dat in ualti segir mussament
 per mias gagliardas pretensiuns. Il fetg meriteivel
 Sgr. plevon Vieli a Glion ha sedau bregias per l'or-
 ganisaziun ded in curs per dirigents ed organists el
 centrum della Foppa, Cadi e Lumnezza — a Glion.
 Denton l'entira vallada dil Rein anteriur e dil Glogn
 sesenteva memia fleivla per ina tala prestaziun. Nua
 schai la malsogna? In dirigent ella Cadi ha detg:
 „Igl ei ina vergogna“ — (Buca senza raschun!)

In auter impediment pil cant liturgic q. e. conform
 allas leschas de baselgia creiel jeu d' anflar en ina total-
 mein faulsa idea concernent la fuorma dil cant per sesez.
 Questa idea ei pér memia generala tier il pievel ed
 ils cantadurs. „Nus havein buca las forzas, ei manca
 las vuschs“. Talas lamentaschuns audan ins memia savens.

Pertgei? Ord motiv della generala opiniun, **ch' in coral ad ina vusch seigi buca sufficientis.**

Entochen ussa hai jeu viu negina ordinaziun dellas auctoritats eccl., ed anflau neginas rubricas, las qualas comondan de tschentar si in cor „viril“ u „mischedau“. Il cant figural a 3 e 4 vuschs ei approbaus e beinvesius per augmentar la solemnitat festiva, mo buca necessaris. Il concil de Trient p. e. ha buca prescret il cant figural, mobein dau las normas, co quel dovei esser, nua ch' el vegn exercitaus. Il cant figural ei segiramein buca adina liturgics¹⁾. Perquei hai jeu da mia vart adina pli grond respect avon quels paucs cantadurs en ina baselgia, ils quals sesprovan de far **completamein** quei, ch' els prestan en lur semplamoda decanta moda e maniera. Mo buca sgolar memia ault!

Nus vesein pia dad ina vart, che nossas relaziuns musicalas ein entochen ussa buca ton legreiblas, mo da l'otra vart havein nus la fundada speronza, ch' ei daventi meglier schon el proxim temps. Cun satisfacziun renconuschein nus las grondas stentas, las qualas biaras vischnauncas cat. han fatg per **l'orgla, il prezios e necessari instrument della baselgia**. Naven da Cuera tras la val dil Rein e Glogn, sco era ella vallada dell' Abbula han ils davos onns novas splendidas orglas entschiet a resunar lur maiestusas harmonias. Possien quellas intonar meglier era las harmonias de tuttas forzas musicalas en l'entira part cat. de nies cantun. In ferm impuls tier quei spitgein nus dad ina commissiun, la quala ei vegnida incumbensada d' intercurir nossa

¹⁾ Tutta musica contenida el Catalog dil „Cecilien-Verein“ ei liturgica.

domonda sin giavisch d' ina gronda redunonza tenuta a Cuera ils 20. Nov. 1892. Il program de quella ei: Agid e cussegls tier la miglioraziun dil cant eccl. en nies cantun en general.

Stimai cantadurs ed amitgs dil cant eccl.!

Sche jeu astgel prender la libertat, de far proposiziuns positivas u silmeins ded indicar, danunder in'eventuala iniziativa dovess ir ora, sch' exprimel jeu mia perschasiun mo cun paucs plaid:

1. Dirigents ed auters habels umens, ils quals san moralmein sustener la buna caussa, dovein seunir en societats. Igl intent de questas societats dovei esser: agitaziun encunter las faulsas opiniuns e 'gl indifferentismus denter il pievel, sco era sclariment sur las leschas liturgicas. Il cant sez sto oravontut anflar la dretga stema e simpatia tiegl auditori.
 2. Ils commembers s'obligheschan de luvrar entras referats ed outras instrucziuns, mintgin en sia vischnaunca ne en siu circuit, suenter il sura allegau intent.
 3. Ils R. Sgns. spirituals dovessan formar uniuns, sco ellas existan en las diocesas tudestgas sut il tetel: „**Pfarr - Caecilienverein**“, u silmeins esser commembers della societats — sub 1.
 4. Tuttas questas organisaziuns han de mantener contact ed ina viva correspondenza culla commissiun generala de Cuera e cheutras culla **curia episcopala**.
 5. Negina societad dovei seconstituir senza cussegl ed approbaziun de sia Grazia Monsignor Uestg.
- A tuts cantadurs cordial salid cecilian!